

Melina Mercouri: Skådespelare, politiker och kulturförespråkare (1920-1994)

Den grekiska skådespelaren och politikern Melina Mercouri gick in med liv och lust för allt hon gjorde: från teater och film i början av sin karriär till kampen mot militärjuntan som tog makten i Grekland 1967 och insatser som politiker för att skydda och främja kulturen.

Melina Mercouri var en hyllad teaterskådespelare i Grekland innan hon blev internationell filmstjärna med sin prisbelönta roll i "Aldrig på en söndag". Efter statskuppen i Grekland 1967 blev hon politiskt aktiv och drev i flera år en kampanj runtom i världen för att få bort juntan. När demokratin återinfördes 1974 återvände Melina Mercouri till Grekland och började en karriär som politiker. Hon blev Greklands längst sittande kulturminister och var en förkämpe för både grekisk och europeisk kultur med initiativ som Europas kulturhuvudstad.

Maria Amalia "Melina" Mercouri föddes den 18 oktober 1920 i en framstående familj i Aten. Det verkade förutbestämt att hon skulle bli politiker precis som sin far Stamatis Mercouris, minister och medlem i den demokratiska vänstern, och sin farfar Spyros Mercouris, som hade varit borgmästare i Aten. Så blev det också, men det tog över fyrtio år innan hon blev politiskt aktiv och spelade en ledande roll i kampen mot militärjuntan som tog makten i Grekland efter en statskupp 1967.

Före sitt politiska uppvaknande var Melina en av Greklands mest hyllade skådespelare. Ett år efter att hon gick ut teaterskolan 1944 spelade hon Elektra i Greklands nationalteaters uppsättning av Eugene O' Neills pjäs *Klaga månde Elektra*. Hon fick sitt genombrott i rollen som Blanche Dubois i 1949 års uppsättning av Tennessee Williams pjäs *Linje Lusta*. Kort därefter åkte Melina Mercouri till Paris där hon bodde och jobbade som skådespelare tills hon återvände till Grekland 1955. Under en period av sin karriär, då hon spelade i klassiska pjäser som Shakespeares *Macbeth* och Anouilh's *L'Alouette*, gick hon med i skådespelarnas fackförening och inledde sin politiska bana.

Mercouris filmkarriär inleddes i slutet av 1950-talet. Hon blev internationellt hyllad i rollen som Ilia i den Oscarsnominerade filmen

Aldrig på en söndag och utsågs i Cannes 1960 till bästa kvinnliga skådespelare för sin rollprestation. Hon spelade sedan samma roll i 1967 års Broadwayversion. Det var under tiden på teatern i New York som en grupp högersinnade officerare, under ledning av general Stylianos Pattakos och överstarna George Papadopoulos och Nikolaos Makarezos, tog makten i Grekland genom en statskupp den 21 april. Melina Mercouri blev snabbt en av de mest framstående ledarna i exilrörelsen som ville störta juntan, och Pattakos drog därför in hennes grekiska medborgarskap. Hennes berömda svar var "*Jag är född grek och kommer att dö som grek. Pattakos är född fascist och kommer att dö som fascist*".

Under juntans sju år vid makten reste Melina Mercouri runt och drev en kampanj för att bekämpa diktaturen, sprida kunskap om situationen i Grekland och uppmana till att isolera och få bort militären. Hennes öppna opposition ledde till ett mordförsök i Genua i Italien, men hon fortsatte oförskräckt sin kamp mot juntan tills den föll 1974.

När demokratin hade återupprättats återvände Melina Mercouri till Grekland där hon var med och bildade socialistpartiet Pasok och engagerade sig i den grekiska kvinnorörelsen. Hon blev medlem i partiets centralkommitté och valdes in i parlamentet

1977, med flest antal röster i hela Grekland. Efter denna framgång ägnade hon sig helt och hållet åt politik och kultur.

När hennes parti vann valet 1981 blev Melina Mercouri kulturminister, en post hon hade i åtta år. Som minister gav hon kulturpolitiken en ledande roll i den grekiska politiken. Hennes insatser som kulturminister ledde till genomgripande förändringar: från att förbjuda biltrafiken runt de arkeologiska fyndplatserna i Aten till att införa fri entré till museer och arkeologiska fyndplatser för grekiska medborgare som ett led i en övergripande utbildningsatsning. Hon drev en kampanj för att få tillbaka en del av Parthenons marmorstatyer från British Museum och arbetade förstås aktivt för grekisk teater och film.

En av hennes viktigaste insatser var initiativet med europeiska kulturhuvudstäder, med Aten som första kulturhuvudstad 1985. Detta bestämdes efter ett möte med de dåvarande tio EU-ländernas kulturministrar under det första grekiska ordförandeskapet i EU 1983. Romfördraget (det dåvarande EU-fördraget) omfattade visserligen inte kulturfrågor, men Melina Mercouri uppmanade de andra ministrarna att tillsammans med henne arbeta för en ökad kulturmedvetenhet i Europa. Det var det första mötet mellan EU:s kulturministrar, som sedan dess träffas regelbundet.

Melina Mercouris engagemang och inflytande i Europa fördjupades 1988 under det andra grekiska EU-ordförandeskapet då hon inledde en kampanj för dialog och samarbete med länderna i Östeuropa i en tid av stora omvälvningar. Efter att det kalla kriget upphört och järnridån fallit tog Mercouri initiativ till den europeiska kultur månaden, som lanserades 1990 och fokuserade på de central- och östeuropeiska länderna.

Melina Mercouri fortsatte att spela teater i början av 1990-talet samtidigt som hon satt i parlamentet. När Pasok kom tillbaka till makten 1993 blev hon återigen kulturminister och arbetade för att skapa kopplingar mellan kultur och utbildning på alla nivåer.

Melina Mercouri dog den 6 mars 1994. Hon lämnade efter sig sin make, filmregissören Jules Dassin, som hon regelbundet samarbetade med under hela sin karriär.